

KLJUB PONOVI MEDNARODNI NAPETOSTI JE NOVA VOJNA NEMOGOČA

POSLEDICE BUČNEGA POLOMA VRHUNSKEGA ZASEDANJA

**Kitajci s hvalami grajajo Nikito Hruščeva - Ponovni sovjet-
ski napadi na Tita in Jugoslavijo - Vse se bo mirno končalo**

Potem ko je pariški sestanek na »najvišji stopnji« tako klavrno propadel, je svetovna javnost pričela ugibati, kakšne posledice bo povzročila nova in nepričakovano huda zaostritev odnosov med Sovjetsko zvezo in Ameriko. Eden izmed ključkov, ki jih lahko že danes naredimo, je naslednji. Če je Hruščev menil, da bo s svojim nepopustljivim stališčem v zadevi s sestreljenim ameriškim ogleduškim letalom uspel zrahljati ali celo razklati zahodno zaveznitvo, se je, kot dogodki čedalje bolj dokazujejo, temeljito zmotil. Medtem ko je namreč sovjetski prvak še pred tedni veljal v svetu kot iskren in ne-sebičen zagovornik politike mednarodnega pomirjenja ter je prvi izmed voditeljev svetovnega komunizma javno branil načelo, da sta sožitje in sodelovanje med Vzhodom in Zapadom ne samo možni, temveč da je edino na tej osnovi mogoče obvarovati svet pred popolnim razdejanjem, so pariški dogodki povzročili, da so široke ljudske množice po svetu začele o njem in njegovi politiki nekoliko drugače misliti.

MNENJE ANGLESKIH LABURISTOV

Tudi kdor noče upoštevati mnenja kanclerja Adenauerja in večine zahodnonemškega tiska, ki naravnost prekipeva od radosti, da so se pogajanja razbila, ne more mimo izjav, ki jih je pred dnevi dal voditelj angleške laburistične (delavske) stranke Hug Gaitskell. Ko je vodstvo stranke pred dnevi moralo glasovati o dveh resolucijah, od katerih ena podpira politiko atlantskega zaveznitva, druga pa zahteva, naj Velika Britanija enostransko izvede razorožitev ter odreče Ameriki vojaška oporišča na svojem državnem ozemlju, je Gaitskell med drugim dejal: »Toliko časa bomo uživali svobodo in mir, dokler bomo mogli preiti v protinapad z atomskim orožjem. Če bi to možnost zgubili, bi bili izročeni na milost in nemilost državi z mogočno diktatorsko vlado, ki je povrh slepe prepričana o pravilnosti svojih stališč.« S tem je voditelj britanske parlamentarne opozicije brez pridržkov podprl zahodno zaveznitvo, kar politični opazovalci spet spravljajo v tesno zvezo s potekom pariškega zasedanja. Stališče laburistov je tembolj pomembno, ker imajo veliko besedo v Socialistični internacionali, se pravi, da vplivajo tudi na vse ostale socialdemokratske stranke v Evropi.

KAKO SODI NENNIJEVO GLASILO

V Italiji je vzbudilo precejšnje zanimanje glasilo Nennijeve socialistične stranke Avanti, ki je 17. t. m. o vrhunskem sestanku med drugim pisalo takole: »Ameriški polet nad Sovjetsko zvezo je gotovo hud prekršek, kot je nevaren poskus, da se uzakoni pravica do vohunstva... Toda zaskrbljivo je tudi, kako so se Sovjeti predstavili na zasedanju in s svojim javnim ultimatom postavili na kocko usodo sestanka... Logika bi zahtevala, da se zadeva (z ameriškim letalom) sicer ne prezre, a o njej bi vendarle morali potrpežljivo razpravljati in skušati najti rešitev.«

Približno enako stališče je zavzel, kot smo zadnjič pisali, maršal Tito. Zanimivo je nadalje, da zadržanja Sovjetske zveze ne odobravajo niti v afriških in azijskih

nevtralnih državah, kar je najbolje razvidno iz izjave, ki jo je dal indijski predsednik Pandit Nehru. »Z jezo«, je dejal, »niti tedaj mogoče reševati mednarodnih vprašanj, ko je ta upravičena.«

Navedli smo samo nekaj stališč, ki so jih o pariškem zasedanju zavzele v svetu tiste politične sile, katere se niso nikdar povsem strinjale z uradno politiko zahodnih vlad in na katere je zato Hruščev edno lahko računal, da jih bo s svojim utemeljevanjem prepričal. Iz tega zato sledi, da Sovjetski zvezi ni uspelo okrniti zahodnega zaveznitva, temveč da se je Zahod še čvrsteje združil. Politično še bolj pomembno pa je, da je Sovjetska Rusija očitno zgubila precej vpliva v nevtralnih državah in pri tistih levičarskih strankah, kot so nennijevci, ki so dolgo veljali za zaveznike ali sopotnike komunizma.

Nadvse značilno zadržanje kitajskih kumunistov

Kot imamo na Zahodu politične kroge, ki se vesele neuspeha vrhunškega sestanka, tako imajo tudi v komunističnem taboru sile, ki so zavzele enako stališče, čeprav iz povsem nasprotujočih si vzrokov. Političnim opazovalcem je najbolj padlo v oči zadržanje kitajskih kumunistov, ki so v svojem fanatičnem strankarskem zanosu šli tako daleč, da so začeli prirejati po mnogih mestih ulične demonstracije in shode, na katerih so govorniki srdito obsojali politiko Zahoda in seveda valili vso krivdo za neuspeh pariških razgovorov na Amerikance. Kitajska uradna tiskovna agencija je pred dnevi sporočila, da se je raznih demonstracij udeležilo kar okrog 30 milijonov oseb.

Poznavalci tamkajšnjih razmer trdijo, da kitajski komunistični voditelji niso sprožili tega ogromnega vala protestov v popolni dobri veri in ker bi iskreno podpirali politiko Nikite Hruščeva. Tako naj bi ravnali zlasti zato, ker hočejo izvajati močan pritisk na sovjetskega predsednika in mu dokazati, da se Kitajci ne strinjajo z njegovo politiko sožitja in sodelovanja med komunističnim Vzhodom in demokratičnim Zahodom.

Da je to res, pa najzorneje izhaja iz nadvse značilne izjave, ki jo je tisku dal kitajski komunistični prvak Mao Ce Tung. »Bili so tudi taki«, je dejal, »ki so opisovali Eisenhowerja kot osebnost, kateri je mir zelo pri srcu. Upam pa, da bo ta dogodek

(sestrelitev ameriškega vohunskega letala) odprl oči tudi tem ljudem...«

OČITEN NAPAD NA HRUŠČEVA

Eden »takih«, na katere je mislil Mao Ce Tung, je v prvi vrsti sam Nikita Hruščev, saj je znano, kako je na seji vrhovnega sovjeta (parlamenta) prvotno izključil možnost, da bi v vohunsko zadevo bil vpleten predsednik Eisenhower. Tedaj ju je najbrž še vezalo osebno prijateljstvo, ki je nastalo med skupnim bivanjem v Camp Davidu. Vsakdo pa si lahko predstavlja, kakšno močno orožje so dobili v roke nasprotniki sovjetskega predsednika in zlasti Kitajci, ko sta ameriški zunanji minister in sam Eisenhower priznala, da je zrakoplov U-2 poletel nad Rusijo z njuno vednostjo in na njun ukaz ter da se bo Amerika tudi v bodočnosti posluževala takih sredstev v odnosih s Sovjetsko Rusijo. Hruščev je torej pred vso svojo javno izpadel kot naiven politik, njegovi nasprotniki pa kot edini bistrovidni državniki. Ta naj bi zato bil eden glavnih vzrokov, da je Hruščev razbil pariška pogajanja.

Omeniti je tudi treba, da so Kitajci to priliko izkoristili za srdit napad na jugoslovansko vlado in predsednika Tita, kateremu očitajo, da je v izjavi o pariških dogodkih opravičeval »napad ameriških imperialistov«. Zanimivo je nadalje, da so enak napad uperili tudi proti indijskemu

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 29. maja, ob: 9.30 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Kronika sedmih dni v Trstu; 13.30 Glasba po željah; 15.40 Vokalni kvintet »Zarja«; 17.00 »Vses«, dramatski prizor v treh slikah (Gino Rocca - Vinko Suhadolc). Igrajo člani RO; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Thomas Dylan« (Fr. Jeza); 22.00 Nedelja v športu.

Ponedeljek, 30. maja, ob: 14.30 Teden v svetu; 18.00 Oddaja za najmlajše: »Ukanjeni graščak«, pravljično (Simon Gregar). Igrajo člani RO, nato Jugoslovanske pesmi in plesi; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Benjamín Britten: »Peter Grimes«, opera v 3 dej. Tržaški filharm. ork. in Zbor občinskega gledališča »G. Verdi« vodi Nino Verchi. Približno ob 22.25 »Mala literarna oddaja«.

Torek, 31. maja, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: »Strupi, mamila in nasladila: O opiju«; 18.40 Vokalni kvintet »Niko Stritof«; 19.00 Šola in vzgoja — Iv. Teuerschuh: Vzgojna posvetovalnica; 21.00 Ilustrirano predavanje — Saša Martelanc: S popevko okrog sveta: »Marechiare«; 22.00 Umetnost in življenje — Miran Pavlin: »Razstava srednjeveških fresk v Ljubljani«; 22.15 Pisma za violino in klavir skladateljja Vladimira Lovca.

Sreda, 1. junija, ob: 13.30 Harmonija zvokov in glasov; 18.00 Z začarane police — Edvard Martinuzzi: »Psiček v jami«; 18.40 Slovenske vokalne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starec); 21.00 Avtor tromesečja — Anton Leskovec: »Jurij Plevnar«, drama v 3 dej. Igrajo člani RO.

Četrtek, 2. junija, ob: 9.30 Iz slovenske pesmarice; 10.00 Predavanje — Mirko Javornik: »Deset let gospodarskega razvoja v Italiji«; 15.30 Iz glasbenih festivalov; 17.00 »Noč do naslednjega dne«, radijska drama (Alfio Valdarnini - Lelja Reharjeva). Igrata Modest Sancin in Stane Raztresen; 18.00 Radijska univerza — Ivan Artač: Razvoj Evrope — I. del: Srednji vek — »Razkol med Vzhodom in Zahodom«; 18.40 Poje Majda Sepč z orkestrom Francja Russa; 19.00 Širimo obzorja — Saša Rudolf: Odkrili smo prvine — »Dmitrij Ivanovič Mendelejev«; 21.00 Obletnica tedna — Boris Mihalič: »Lik in delo Fritjofa Nansena, ob 30-letnici smrti. Približno ob 22.00 Iz sodobne književnosti: Carlo Cassola in njegova knjiga »Bubovo dekle« (Josip Tavčar).

Petek, 3. junija, ob: 18.00 Vloga propagande v zgodovini človeštva — Mirko Javornik: »Oblikovanje javnega mnenja v starih Atenah«; 18.10 Simfonični koncert orkestra ljubljanske Radiotelevizije, ki ga vodi Uroš Prevoršek — Bravničar: Koračnica, Mirk: Vidojka, ouvertura, Vodopivec: Jesenski ognji in Simfonična koračnica; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Mario Kalin: »Evropski laboratorij za jedrsko fiziko v Zenevi«; 22.15 Koncert pianistke Jelke Suhadolnik-Zalokar — Leskovic: Anekdote, Osterc: Štiri miniaturre.

Sobota, 4. junija, ob: 13.30 Dobrodošle! Plošče prvič v oddaji; 14.45 Veseli planšarji; 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija — Vice, XXVIII spev, pripravil Boris Tomažič, prevod Alojzij Gradnik; 18.00 Gospodarski in socialni dvig italijanskega Juga — Franc Jeza: »Industrijski razvoj«; 18.30 Iz slovenske folklorje; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Zbor »Emil Adamič«; 21.00 Oprostite, če motim, preiskave nadzornika Belgarba (Ezio D'Errico - Lada Mlekuževa). Igrajo člani Radijskega odra.

TEDENSKI KOLEDARČEK

29. maja, **nedelja**: Marija Magdalena, Majda
30. maja, **ponedeljek**: Ferdinand, Milica
31. maja, **torek**: Angela, Maja
1. junija, **sreda**: Fortunat, Radovan
2. junija, **četrtak**: Evgen
3. junija, **petek**: Pavla, Klotilda
4. junija, **sobota**: Franc

VESEL DOGODEK

Gospe Majdi in prof. Jožku Jelen v Beli peči se je pretekli teden rodila brhka deklica, ki so ji dali ime Ksenija. Srečnima roditeljema pristrčno čestitajo prijatelji in znanci ter uredništvo Novega lista.

Posledice bučnega poloma vrhunskega zasedanja

(Nadaljevanje s 1. strani)

predsedniku Nehruju in njegovemu notranjemu ministru.

RAZPRAVA PRED VARNOSTNIM SVETOM

Sovjetska zveza je zadevo z ameriškim vohunskim letalom predložila v razpravo Varnostnemu svetu Združenih narodov ter zahtevala, naj jo države — članice obsodijo kot »napadalno dejanje«. Amerikanci naj se obenem obvežejo, da se takšnih sredstev v bodočnosti ne bodo posluževali. Scvjeti so najbrž tako ravnali iz propagandnih razlogov, saj so vendar vedeli, da njihov predlog ne more prodreti.

Da je to resnično, izhaja iz govora samega Nikite Hruščeva ob njegovem povratku v Berlinu, kjer je na splošno začudenje zahodne javnosti imel kolikor toliko »pomirjevalen« govor. Medtem ko so namreč mnogi pričakovali, da bo zaradi neuspeha vrhunskega sestanka napovedal podpis ločene mirovne pogodbe s komunistično Nemčijo in s tem hudo ogrozil položaj zahodnega Berlina, je izjavil, da So-

vjetska zveza tega sedaj ne bo naredila, ker se želi še dalje pogajati z zahodnimi velesilami.

JAVNO MNENJE ZA POMIRITEV

Čeprav se je vrhunski sestanek za sedaj tako žalostno zaključil in so se odnosi med dvema taboroma ponovno zaostri, nima mo kljub temu vzroka biti preveliki črnogledi. Razvoj dogodkov je namreč v zadnjem tednu zgovorno dokazal, da ogromna večina svetovne javnosti iskreno želi in čedalje vztrajneje zahteva, da sprte velesile končno sklenejo pameten sporazum. In tega se najbrž dobro zavedajo tako predstavniki Zahoda kot zastopniki Vzhoda, saj so navzlic izredno hudim medsebojnim očitkom in žalitvam že v Parizu takoj izjavili, da so pripravljeni nadaljevati tako dramatično prekinjena pogajanja.

Novi razgovori se verjetno ne bodo pričeli za šest ali osem mesecev, kot si želi Hruščev, a je gotovo, da ne bo preteklo mnogo časa, ko bodo državniki spet sedli za zeleno mizo.

D. L.

Volitve na Južnem Tirolskem

V nedeljo bodo v deželi Trentino-Južni Tirol občinske in pokrajinske volitve. Izbrati bo treba poslance v deželni zbor, od katerih pripada 22 Italijanom in 15 Nemcem. Kdo bo zmagal, je izven dvoma: na Trentinskem italijanska kršč. demokracija, na Južnem Tirolskem nemška ljudska stranka. Ta bo dobila od 104 občin 100 v svojo oblast, a bo vendar ostala v manjšini.

Po vsej deželi se prirejajo številni shodi, na katerih nastopajo tudi politični veljaki iz notranjosti, kot so Saragat, Malagodi, Folchi in drugi, zakaj južnotirolsko vprašanje zadobiva zadnje čase vse večji notranje — in zunanjepolitičen pomen.

Ministrski predsednik Tambroni je pred kratkim ponudil Avstriji, na jse spor reši na slednji način. Nemci dobe široko samoupravo v pokrajini Bocen, ki pa naj ostane vključena v deželo Trento — Južno Tirolsko, kjer bi imeli Italijani še nadalje večino. Raab na ponudbo ni še odgovoril, zdi se pa, da jo bo odklonil.

5000 novih uradnikov

Na vseh shodih Južne Tirolske odmeva namreč glasna zahteva, naj Italija dovoli nemški manjšini posebno avtonomijo, ločeno od Trenta. Danes je to tudi zahteva Avstrije, njene vlade in vseh njenih strank, četudi so v opoziciji.

Poleg samouprave terjajo pa Južni Tirolci še drugo, tako na priliko, naj država namesti v službo primerno število uradnikov nemške narodnosti, in sicer toliko, kolikor pritiče manjšini po številu njenega prebivalstva v pokrajini, to se pravi približno dvetretjinsko večino.

Eden izmed voditeljev manjšine dr. Benedikter je na shodu zelo jasno govoril: »Priti moramo do razmerja dveh tretjin Južnih Tirolcev do ene tretjine Italijanov, nastavljenih v javnih službah. Na 7.700

javnih nameščencev, če izvzamemo učitelje in profesorje, pride danes največ le 700 Južnih Tirolcev. Če naj bomo pravični«, je dodal, »moramo priti s časom do dvetretjinske večine s približno 5.000 osebami«. To bi po njegovem zahtevalo, da vlada premesti iz dežele precej uradnikov, toda to je za državo »maleričnost«, Južni Tirolci bi pa prišli do kosa kruha.

Enako kot na Južnem Tirolskem se je Italija tudi pri nas obvezala, da bo namestila v javni upravi primerno število pripadnikov narodne manjšine, vendar Slovenci že leta zaman čakamo, da se izpolni zakonita obljuba.

Grozanski morski potres

Pred dnevi je pretresla svet novica o strašnih potresih v južnoameriški državi Čilu, pri katerem je 5000 oseb bilo smrtno zadetih, pol milijona ljudi pa je zgubilo streho.

Kmalu nato se je zvedelo, da so se tudi po vsem Tihem oceanu, in sicer od japonskih obal do Filipin, od tod do Avstralije in Havajskih otrokov, ležečih pred obalo Severne Amerike, zbudili v globini morja velikanski valovi, nekateri visoki do 6 metrov, ter se z nezaslišano hitrostjo do 720 kilometrov na uro zaganjali z divjo silo proti kopnem, noseč vsepovsod s seboj smrt in razdejanje.

Valovi, drveči z naglico reakcijskih letal, so bili veliki kot griči, prodirali globoko v notranost in se vzpenjali na vrhove hribov, uničujoč hiše in polja, metajoč ladje na suho in razširjajoč med prebivalce strah in trepet. Ker niso bili pravočasno opozorjeni na nevarnost, so ob glušečem žvižganju siren, ljudje bežali kot nori na podeželje, plezali v višave, a mnoge so valovi zajeli, tako da jih je morje — pogoltnilo.

Na Japonskem teče kri

Ravno tako kot v Turčiji proti načelniku vlade Menderesu, se prirejajo ulične demonstracije, ki trajajo neprekinjeno že 16. dan, tudi proti ministrskemu predsedniku Kišiju na Japonskem. V prestolnici Tokiu in mestih na deželi zahtevajo študentje in mladinci, naj Kiši odstopi in razpiše nove volitve.

Ta teden so izgredniki v Tokiu, obkolili parlament in Kišija 12 ur oblegali v poslopju, pred katerim so se bile zbrale nepregledne množice. Ministrski predsednik se je osvobodil iz oklepa šele proti večeru skozi stranska vrata. Tokrat ni bilo na stotine ranjencev, kot so obležale pogostoma na cestah v minulih tednih.

Demonstracije prirejajo, kot smo rekli, študentje in levičarske stranke, ki ostro nasprotujejo obrambni pogodbi med Japonsko in Združenimi državami, ki jo je pred kratkim podpisal Kiši ter predložil parlamentu v odobritev. Opozicija in zlasti socialisti zahtevajo, naj se Japonska ne pridruži nobenemu vojaškemu taboru, kot delajo Indija in druge azijske dežele.

Eisenhower odpovedal obisk

Podpis zavezniške pogodbe je nameraval Eisenhower zapečatiti z uradnim obiskom

Varnostni svet je odklonil

Zaradi vohunskega letala U-2 se je Sovjetska zveza, kot smo pisali, pritožila na Varnostni svet Združenih narodov, zahtevajoč, naj se polet čez rusko ozemlje obsodi kot »napadalno dejanje«. Predlog je propadel, ker so zanj glasovali le dve državi: Rusija in Poljska. Vse druge so bile nasprotne, ali se glasovanja vzdržale.

Prelet zrakoplova po njihovem ni bil »napad«, ampak samo poizvedovalno ali ogleduško dejanje. Zunanji minister Gromiko je sporočil, da bo Moskva zdaj spravila zadevo pred občni zbor Združenih narodov.

KOLIKO JE STALO?

Polomljeni vrhunski sestanek je stal Francijo 750 milijonov lir. Največ je šlo za preureditev dvoran, napeljavo novih telefonskih zvez za časnike in za policijo. Bogastvo je butnilo v zrak, ker pogajanj ni bilo.

Ko niso znali, kaj bi počeli, je Hruščev za zabavo šel cepit drva, maršal Malinovski je obiskal neko svojo staro ljubezen, ki ima sedaj že 70 let, Eisenhower in Macmillan sta pa povečini hodila po muzejih in cerkvah.

ZANIMIV OBISK

Belgijski zunanji minister Pierre Vigny je obiskal Jugoslavijo, kjer se bo mudil pet dni. Imel je daljše razgovore z maršalom Titom o mednarodnem političnem položaju in o bodočem tesnejšem sodelovanju med Jugoslavijo in Belgijo, čeprav se deželi po svojem družbenem ustroju druga od druge precej razlikujeta.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUSTVO V TRSTU

Privedi dne 5. junija izlet z avtobusom na Lokve in Lazne, kjer si bodo izletniki ogledali ledeno jamo. Prijave sprejemajo v ul. Roma 15/II.

Japonske meseca junija. Vsi so pričakovali, da bodo Eisenhowerja sprejeli Japonci z velikanskim navdušenjem. Sedaj so pa izbruhnili v deželi protiameriški izgredi, ki nočejo nehati; okoli tisoč orožnikov je moralo pred dnevi stražiti ameriško veleposlaništvo, da množica vanje ne vdre.

Ameriška vlada je zavoljo tega »odložila« že pripravljeno Eisenhowerjevo potovanje, kar pomeni, da predsednik sploh ne bo obiskal zavezniške Japonske. Saj pri jesenskih volitvah Eisenhower ne bo več nastopil in vodstvo vse politike bo prevzel njegov še nepoznani — naslednik.

Zaostala dežela

Tunizija in Maroko sta deželi v severni Afriki, ki sta se po zadnji vojni odtrgali od Francije ter proglasili za samostojni državi. V to so se v Parizu vdali in puščajo ondotnemu ljudstvu polno svobodo, da si uredi domačijo, kakor želi. Razmere v novih državah kljub temu niso zadovoljive.

Ker je ljudstvo neizobraženo, brez političnega izkustva ter gospodarsko nerazvito, vladata na priliko v Maroku precejšnje pomanjkanje in zmeda. Da napravi red, je Mohamed V. pred dnevi razpustil parlament, imenoval sebe za ministrskega predsednika, svojega sina, prestolonaslednika, pa za svojega namestnika. V roke vladarske družine je prešla tako tudi vsa izvršna oblast, demokracija je odpravljena.

Isto težnjo k diktaturi opazamo tudi v drugih bivših kolonialnih deželah v Aziji in Afriki, kjer prebivalstvo ni še dovolj zrelo in izobraženo, kot v Pakistanu, Indoneziji in drugod. Demokracija je pač težka stvar in zahteva dolgo vzgojo ljudstva.

Zver v človeški podobi

Svetovno časopisje se te dni bavi z aretacijo nekoč vsemogočne in strašne osebe nekdanjega SS-ovskega polkovnika Adolfa Eichmanna, katerega so po 15 letih iskanja odkrili in nato zaprli v — Palestini. Tega avstrijskega Nemca obtožujejo med drugim, da je on bil tisti, ki si je zamislil plinsko celico kot sredstvo za ubijanje Judov, katerih je na ta način bilo umorjenih nekaj milijonov.

Tako je bila ugonobljena tudi vsa družina inženirja Simona Wiesenthala, kateri pa zločina ni mogel preboleti. Kot življenjski cilj si je postavil, da odkrije in izroči roki pravice Eichmanna, kateremu se je ob koncu vojne bilo posrečilo zbežati in se poskriti. Dalj časa se je potikal po Štajerskem in se naposled pod lažnimi imeni skrival na Srednjem vzhodu.

Proti Adolfu Eichmannu je Wiesenthal zbral toliko listin in dokazil, da tvorijo cel hrib. Z njimi je posvetil v poslednji kotiček zločinskega življenja.

Hudodelski nacionalizem

Zanimivo je n. pr., kako je Eichmann, ko je gospodoval v koncentracijskem taborišču v Auschwitzu, dobavljal okostnjake vseučilišču v Strassburgu. To jih je hotelo imeti kar 500 vseh veličin za svoje znanstvene medicinske namene. Eichmann je eno-

Državni udar v Turčiji

V Turčiji se nadaljujejo demonstracije proti ministrskemu predsedniku Menderesu. Prvič so se priključili študentom in drugim mladincem tudi gojenci neke častniške šole, tako da je v soboto 1500 mladih poročnikov korakalo v sprevedu po ulicah prestolnice Ankare. Njim se je pozneje pridružilo še okoli 4000 civilistov, vpijoč: »svoboda, svoboda!«

Vlada je takoj poostrila vojno stanje, prepovedala prebivalcem se prikazati na ulicah od pete ure zjutraj do osme zvečer. Proglašena je bila cenzura nad pošto, telefonskimi in radijskimi razgovori.

Ko je bil list že v stroju, je dospela vest, da so v četrtek opolnoči višji častniki izvršili v Ankari državni udar. Vojska je zaprla ministrskega predsednika Menderesa in vse člane vlade ter prevzela oblast v državi. Državni prevrat naj bi bil izveden brez prelivanja krvi.

Alkoholizem v Franciji

Ministrski predsednik Debré je te dni v francoskem senatu s številkami dokazal, da je lansko leto umrlo v državi zaradi čezmernega uživanja alkoholnih pijač 16.500 oseb. Nad 65 odstotkov zločinov, je dejal, se izvrši v pijanosti. Zdravstveni in sodni stroški, izvirajoči iz alkoholizma, znašajo vsako leto nič manj ko 215 milijard frankov.

Debré je hotel, da parlament uvede za stran tega strog zakon zoper alkoholizem, ki pa ni bil sprejet. Zakaj ne? Samo zato, ker se gospodje niso hoteli zameriti — volivcem! V 61 prefekturah so namreč od 10 volivcev 3, ki tajno ali uradno žgejo donia alkoholne pijače...

stavno povabil profesorja v taborišče ter mu predstavil veliko množico v vrstah razmeščenih nagih ujetnikov.

Osebo, na katero je padel profesorjev prst, so odveli v plinsko celico in bilo je je konec. Človeške okostnjake je dal Eichmann kemično očistiti, spraviti v čedne zaboje in dostaviti vseučilišču, kjer stojte še danes.

Tak je bil značaj in način Avstrijca, ki je tedaj vedril in oblačil v Hitlerjevem Reichu. Zide je dal množično moriti, kot da bi bili živali in ne ljudje. Ravno tako je globoko sovražil druge nenemške narode, v prvi vrsti Slované. Sedaj bo naposled položil račune o svojem delu, izvirajočem iz nasilnega hudodelskega nacionalizma, ki še danes cvete posebno na Koroškem, tlači naše brate ter ruši človeške odnose med sosednimi državami.

KROZEK SLOVENSKIH IZOBRAZENECV

v Trstu vabi na sestanek, ki bo v petek, 27. maja, ob 20.30 v društvenih prostorih v ulici Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje vseučiliščnika Pavla Tonona:

»O RAKU IN NOVOTVORBAH«

Po predavanju razgovor o letovanju in bližnjem izletu, ki ga namerava prirediti krožek v nedeljo, 29. maja, v Lipico.

Tržaškega

ZAKLJUČNI ŠOLSKI PRIREDITVI

Čez nekaj dni se zapro vrata osnovnih šol in se začno poletne počitnice. Preden pa učenci dajo slovo pouku, pripravijo običajno zaključno prireditev in s tem staršem ter vsemu občinstvu pokažejo, česa so se med letom naučili.

Letos so v nedeljo med prvimi imeli zaključno prireditev osnovnošolski otroci iz Gropade in Šempolaja.

Nastop v Šempolaju

Spored letošnje prireditve v Šempolaju je obsegal petje in igro v 4 dejanjih Pavelčkova piščalka. Šolski zbor je dvoglasno odpel štiri pesmi: Venček na glavi, štirje letni časi, Mornarji na Volgi in Na zeleni gori. Mnogo veselja pa so učenci pripravili staršem in številnemu občinstvu s štiridejanko Pavelčkova piščalka. Igra je bila dobro pripravljena in so vsi nastopajoči z uspehom odigrali svoje vloge ter povsem upravičeno zaslužili navdušeno ploskanje gledalcev.

...in v Gropadi

Precej obsežen spored je letos obsegala prireditev osnovne šole v Gropadi, kjer so poleg ljudskošolskih otrok nastopili tudi učenci iz otroškega vrtca. Ti so se staršem in številnim drugim gledalcem predstavili s petjem, z zbornimi recitacijami in deklamacijami.

Učenci nižjih razredov so nato nastopili s prizorom Dvanajst mesecev, učenci 3.

razreda z enodejanko Zamorec, učenci 5. razreda pa z dvodejanko Škrati. Občinstvo je bilo s posameznimi nastopi zelo zadovoljno in je hvaležno učiteljem ter učencem, da so jim pripravili tako prijeten popoldan.

ODLIČEN USPEH NASIH DIJAKOV

V torek so v Trstu razdelili nagrade učencem osnovnih, srednjih in strokovnih, ki so se udeležili natečaja, katerega je razpisalo podjetje Aquila s sodelovanjem Šolskega skrbništva, da se tudi po šolah vzbuji čimvečja pozornost na nove prometne predpise.

Učenci so morali izdelati risbe z omejenim motivom in jih predložiti ocenjevalni komisiji. Ta je prejela v oceno 466 risb, od katerih so jih 352 izdelali osnovnošolski otroci, 67 dijaki nižjih srednjih šol in 47 višješolci. V torek so razdelili 3 nagrade po 10 tisoč lir in 18 nagrad po 5 tisoč za osnovne šole; 2 nagradi po 5 tisoč in 3 po 2 tisoč za nižje srednje šole; 5 nagrad po 10 tisoč in 4 po 2 tisoč lir za višje srednje šole.

Na natečaju so dosegli naravnost odličen uspeh zlasti dijaki slovenske višje realne gimnazije in učiteljišča, ki so odnesli kar 12 nagrad. Dijakom k uspehu iskreno čestitamo. Vse priznanje pa zasluži tudi njihov profesor Avgust Černigoj.

Zveza neposrednih obdelovalcev zemlje

V nedeljo je bil v Trstu občni zbor Zveze neposrednih obdelovalcev zemlje, ki letos obhaja 10-letnico ustanovitve. Kar je javnosti najbolj padlo v oči, je bilo veliko število zborovalcev, saj je poleg 90 zaupnikov zveze prisostvovalo občnemu zboru kar 223 drugih kmetovalcev. Vodstvo zveze je namreč povabilo na zborovanje tudi kmetovalce, ki so obiskovali razne strokovne tečaje in jim je ob tej priliki razdelilo nagrade.

Glavno poročilo je imel ravnatelj dr. Rustia-Traina, ki je med drugim poudaril, da je v zvezo danes vpisanih 2985 kmetovalcev. Govornik je nadalje orisal položaj kmečkega gospodarstva na Tržaškem, ki daje približno poldrugo milijardo lir letnega dohodka. V zadnjih letih se je zlasti znatno razvilo vrtnarstvo, odločno pa je napredovalo obenem cvetličarstvo, tako da je vrednost njegove proizvodnje v letu 1959 znašala okrog 33 milijonov lir. Tudi v živinoreji je po mnenju dr. Rustie zaznamovati določen napredek. Na Tržaškem je 3.807 glav živine in pri teh prevladuje živina izbrane sivorjave pasme.

Na koncu je govornik obrazložil bodoči delovni načrt zveze, nakar so zborovalce pozdravili številni tržaški oblastniki in demokristjanski poslanec Bologna, ki je bil tudi izvoljen za častnega predsednika zveze.

Če je res, da šteje zveza 2.985 članov — in doslej nimamo vzroka, da bi o tem dvomili — moramo ugotoviti, da je v to orga-

nizacijo vpisana velika večina kmetovalcev na Tržaškem, kar med drugim izhaja iz števila zavarovancev pri Kmečki bolniški blagajni, ki jih je skupno 3.823.

Ker pa je ogromna večina tukajšnjih kmetov slovenske narodnosti in so zato tudi člani Zveze neposrednih obdelovalcev zemlje po veliki večini Slovenci, bi vsakdo upravičeno pričakoval, da bodo na občnem zboru govorili tudi v materinem jeziku ogromnega števila zborovalcev. Prav tako bi vsakdo upravičeno pričakoval, da bodo v novo vodstvo zveze izvoljeni povečini Slovenci. Toda to se tudi letos ni zgodilo in se občni zbor ni zato v ničemer razlikoval od tolikih drugih, ki jih vsako leto prirejajo drugod po državi.

Zveza neposrednih obdelovalcev zemlje gotovo ščiti materialne koristi svojih članov, toda sam njen častni predsednik g. Bologna mora priznati, da organizacija, ki ne upošteva tudi duhovnih vrednot, kot sta narodna enakopravnost in spoštovanje materinega jezika, nima pravice, da se javnosti predstavlja kot krščanska.

Na drugi strani nastaja seveda čedalje bolj pereče vprašanje, ali je dosedanja politika dveh slovenskih kmečkih organizacij na Tržaškem z narodnega stališča povsem pravilna. Če sodimo po organizacijskih uspehih Zveze neposrednih obdelovalcev zemlje, je jasno, da njuna dosedanja politika gotovo ni brez hib.

Zakaj »Antigona«?

DIJAKI VIŠJE REALNE GIMNAZIJE SE BODO TUDI LETOS POSLOVILI OD MATURANTOV S PREDSTAVO V AVDITORIJU, DNE 1. JUNIJA OB 21. URI.

Nekoč so vpeljali navado, da so se slovenski dijaki, profesorji in vsi, ki so tesneje s šolo povezani, poslovili od maturantov vseh slovenskih šol v Trstu. Tista misel je bila lepa, ker je zavladovalo ob takih prilikah neko intimno, skoraj ganljivo vzdušje in čudna bližina ljudi. Lansko leto te prireditve ni bilo in nam je bilo po njej resnično žal. Zato pa smo se letos tembolj razveselili, ko smo zvedeli, da prihajamo v staro tradicijo in jo oživljamo, čeprav jo pravzaprav nadaljujejo isti ljudje, ki so jo začeli. Poslali smo svojega dopisnika med naše mlade ljudi, ki pripravljajo predstavo; ostal je nekaj časa med njimi in zapisal to in ono misel, ki bo morda zanimala tudi slovensko javnost.

Prireditelje smo vprašali, kako to, da so se odločili za predstavo Antigone.

Pa nam je hitro eden pojasnil:

Najprej mi sami nismo mislili nanjo. Da povem odkrito, želeli smo si kako veseloigro, da bi se smejali sami in z nami gledalci, posebno pa dijaki, ki bodo jedro našega občinstva v dvorani. Toda profesor nam je svetoval Antigono. Vsa leta smo igrali veseloigre, poskusimo zdaj resno delo, tako nekako nas je pričel pregovarjati. Ni bilo treba govoriti dolgo. Začeli smo brati in danes moram reči, da

(Nadaljevanje na 9. strani)

Beneška

IZ UČEJE

Ze večkrat smo se v listu pritožili zaradi razmer v naši zanemarjeni vasi. Učaja spada pod občino Rezijo, čeprav je zemljepisno navezana na Tersko dolino.

Vas ima 352 prebivalcev, toda od teh jih 129 odhaja vsako leto na sezonsko delo v tujino; poleg tega imamo 95 stalnih izseljencev. Iz teh podatkov izhaja, da je 63 odstotkov prebivalstva odsotnega, kar obenem pomeni, da je gospodarsko stanje vasi izredno slabo.

Sami sicer vemo, da je gospodarstvo hribovitih krajev tudi drugod prej slabo kot dobro. A vendar bi bilo mogoče tudi za nas kaj storiti, če bi oblastva naše potrebe in težnje bolje razumela.

Za tukajšnje slabe razmere pa je odgovorna tudi občina, saj ravna z nami kot najslabša mačeha. Mi smo še danes brez električne luči. Rezija ima velikansko električno centralo in daje industrijsko električno strujo raznim mestom in krajem, mi pa moramo še vedno rabiti petrolejko in si ob njej kvariti oči. Ravenca, ki je sedež občine, ima celo neonsko javno razsvetljavo in njene vaške poti so asfaltirane. Pri nas pa ljudje vedno huje zaklepajo svoje hiše in se izseljujejo v tujino, da si tako priborijo vsaj skorjico vsakdanjega kruha.

Še pred nekaj desetletji pri nas nismo imeli izseljencev.

Pri ljudskem štetju iz leta 1921 so ugotovili, da je bilo iz naše vasi odsotnih le šest oseb, od teh so bile štiri v inozemstvu in dva v drugih občinah v državi. Prebivalstvo je tedaj živelo od dohodkov obširnih gozdov, ki so jih pa v dobi fašizma povsem uničili. To krivico nam mora naša občina vendar enkrat popraviti; saj ne zahtevamo povrnitve vse škode naenkrat, a v obliki javnih del bi jo vendar morala vračati.

IZ SOVODNJE

Naša dolina se je čisto spremenila, odkar sta odprta obmejna prehoda v Polavi in

PEVMA

V soboto, 14. maja, smo zagrebli 94-letnega Ignacija Zorzuta. Pokojnik se je rodil v Biljani v Brdih in bil nekaj časa kolon. S pridnostjo in varčnostjo si je pridobil skromno lastno posestvo. Pred 30 leti se je preselil s številno družino v Pevmo.

Tudi njemu ni življenje prizaneslo s težavami. Toda dobro narodno in versko vzgojeni otroci so mu poskrbeli v Gorici mirna in brezskrbna zadnja leta življenja. V njegovi dolgi bolezni sta mu hčerki stregli z občudovanja in posnemanja vredno skrbjo in ljubeznijo. Bog naj tolaži žalujoče preostale!

Na zadnji seji mestnega sveta je bilo sklenjeno, da se zgradi ljudska šola v ulici Ponte del Torrione, to je v novem naselju pred pevmsko drevesnico. Svet je obenem sklenil popraviti zunanja vrata naše šole.

OBCINSKI SVET

Goriški občinski svet je v sredo prejšnjega tedna najprej vzel na znanje poročilo o razgovoru, ki ga je imel župan z inženirjem Bardijem, predsednikom upravnega

Slovenija

Čeplatiščih. Prej je bilo pri nas mrtvo, nihče ni prišel k nam, bili smo zares zaprti kot v kletki. Zato lahko rečemo, da nam je mali obmejni promet prinesel precejšnjo korist. Sedaj prihaja k nam mnogo ljudi iz Jugoslavije kupovat razne potrebščine, posebno v zimskem času, in tudi cesta do Sovodnje je asfaltirana. Še mnogo bolj je seveda bilo, če bi našo občino vodili pametnejši ljudje, ki bi radi imeli vedno boljše odnose do krajev na drugi strani meje. Današnji občinski poglavarji pa gotovo niso taki. Na to moramo misliti zlasti sedaj, ko se bližajo občinske volitve.

IZ TIPANE

Platišče in Prosnid že dolgo let pričakuje, da jim država pomaga zgraditi cesto do Tipane, kjer je sedež občine. Pred nekaj dnevi pa je županstvo prejelo obvestilo, da je ministrstvo določilo prvi državni prispevek za gradnjo te prepotrebne ceste. Prebivalstvo omenjenih dveh vasi je moralo doslej hoditi dve dobri uri po slabi poti, če je hotelo priti v Tipano. Za gradnjo omenjene ceste bodo potrošili okrog 50 milijonov. Za prvi obrok pa je občina prejela 20 milijonov.

IZ PODBONESCA

Prebivalci iz Dolenjega Ronca so zadnje čase zelo slabe volje. Tu so namreč lani zgradili novo mlekarno. Upali so, da bodo vanjo nosili mleko tudi prebivalci Gorenjega Ronca, ker imajo tam zelo slabo mlekarno. A njihova želja se ni izpolnila. Pač pa prideluje sedaj vsaka vas sir v svoji mlekarni. Zato ne more mlekarna v Dolenjem Roncu kriti vseh stroškov.

Vlada je sicer z znatnim prispevkom podprla gradnjo sodobne mlekarne v omenjeni vasi, a veliko so morali prispevati tudi člani. Ti so se pa na ta račun zadolžili in marsikoga sedaj dolg hudo pritiska k tlom. Zato upajo, da jim bodo oblastva vendar kako pomagala, da se rešijo iz hude stiske.

sveta nove goriške bolnice v bližini Šempetra. Razgovor je zadeval ukinitve bolnice pri Rdeči hiši in njen prenos v ul. Vittorio Veneto.

Občina bi proste prostore uporabila za novi sedež znanega dijaškega zavoda Dante Alighieri, ki se nahaja danes v ulici Orzorio. O tej zadevi bi pa moral razpravljati še občinski svet, ker bi morala mestna uprava dati upravi nove bolnice okoli 100 milijonov lir posojila, da z njim lahko dokonča vsa potrebna dela in nekatere prostore opremi.

Precej časa je nato trajala razprava o vprašanju komunističnih svetovalcev Battia in dr. Battella, ki sta od župana zahtevala, naj pojasni, zakaj se je mestna uprava ob obletnici osvoboditve Italije zadovoljila le z objavo malopomembnega razglašala. Svetovalca poudarjata, da so drugod po državi ta zgodovinski dan zelo slovesno praznovali.

Ker se svetovalca nista zadovoljila z županovim odgovorom, ki tudi po našem prepričanju ni bil dovolj stvaren, sta vprašanje spremenila v resolucijo, tako da se bo mestni svet moral s to zadevo ponovno ukvarjati.

Svet je zatem odobril tri predloge, ki so se tikali nakupa opreme za novo mestno hiralnico in izvedbe nekaterih del; celoten izdatek znaša skoro 10 milijonov lir.

Svet je še razpravljal o nekaterih splošnih vprašanjih, ki so zadevala upravo nove socialne ustanove; tako je župan pojasnil svetovalcu Battiju, da bo pri sprejemanju v hiralnico odločevala predvsem potreba prosilcev; s tem je zanikal, da bodo imeli prednost tisti, ki bodo zmogli plačati vzdrževalnino.

POKRAJINSKI ODBOR

Sejo pokrajinskega odbora, ki je bila v četrtek prejšnjega tedna, je vodil podpredsednik dr. Polesi.

Odbornik dr. Chientaroli je poročal o zbirki slik, ki jih bodo zasebniki dali na razpolago upravi, da priredi v pokrajinskem muzeju razstavo slik iz 18. stoletja. Razstava bo najbrž v drugi polovici junija.

Važen je tudi sklep, da bo odbor predložil pokrajinskemu svetu načrt o razširitvi in ureditvi ceste od zagrajskega mosta do avtomobilske ceste Trst-Benetke; izvedba tega načrta bo stala 128 milijonov.

Pokrajinska uprava bo kupila za pol milijona lir strupa za uspešno borbo proti muham. Ta pripravek bo razdelila med tiste občine, ki se v tej borbi najbolj odlikujejo. Uprava pa že zdaj poziva zlasti večje občine, da okrepijo boj proti muham in poskrbe za čistost zlasti v javnih lokalih in za primerno ureditev zdravstvenih naprav.

IZ ŠTEVERJANA

Na povabilo Ustanove za tujski promet priredijo goriški slikarji to nedeljo v parku barona Formentinija slikarsko tekmovanje.

Slikali bodo seveda kar na prostem. Dela bodo zatem izročili posebni komisiji, ki jih bo ocenila. Nagrade znašajo po 50 ti-soč lir.

Iz Goriške

V nedeljo je pri nas kakor tudi drugod na Goriškem vsaj nekoliko deževalo in tako se je omilila suša, ki nam je že delala sive glave.

Precej škode so našim kmetovalcem v Jazbinah, na Valerišču in v okolici Uklančev v zadnjih toplih dneh napravili fazani in vrane, ki so uničili precej komaj vzklile koruze. Prav bi bilo, če bi Lovska zveza posvetila temu vprašanju večjo pozornost.

IZ SOVODENJ

V četrtek prejšnjega tedna si je goriški prefekt ogledal gradnjo vodovoda v naši občini. Spremljali so ga župan Češčut, ravnatelj Vodovodnega konzorcija ing. Sirtori, zagrajski župan in predstavniki občine v Gradiški.

Ogledali so si najprej črpalke, ki bodo dovajale vodo v zbiralnik pri Vrhu, nato še gradnjo drugega zbiralnika na Ušjih, od koder pojde voda v spodnji del naše občine.

Ob tej priliki so obiskali tudi Vrh ter si ogledali vodovodna dela.

Predpreteklo nedeljo je bilo na obeh bregovih Vipave, in sicer v bližini Rubij in Sovodenj tekmovanje ribičev s trnkom. Udeležilo se ga je kar 86 ribičev. Med tekmovalce so razdelili 30 nagrad. Med nagrajenci so tudi domačini: Dominik Kovic, Evgen Černic in Jurij Černigoj.

SLOVENSKI KNJIZEVNIKI
IZ LJUBLJANE V GORICI

V sredo zvečer so v prosvetni dvorani na korzu Verdi prebirali svoje pesmi in prozne odlomke slovenski pisatelji in pesniki iz Slovenije: Juš Kozak, Vladimir Pavšič (Matej Bor), Anton Ingolič, Ciril Zlobec, Drago Druškovič (Rok Arih) in najmlajši med njimi Janez Menart.

Občinstvu, ki se je pomembnega in prijetnega kulturnega večera udeležilo še v precejšnjem številu, jih je predstavil pokrajinski svetovalec Miladin Černe.

Ker je po zadnji vojni to bil prvi večji obisk slovenskih književnikov v Gorici, bi bilo prav, če bi se večera udeležilo večje število Goričanov.

Ob tej priliki smo se starejši nehoti spomnili na dan, ko sta Ivan Cankar in Oton Župančič nekaj let pred prvo svetovno vojno priredila literarni večer v dvorani tedaj slovenskega Trgovskega doma. Dijaki so tedaj iz navdušenja in hvaležnosti poklonili vsakemu po en cekin, ki je Župančiču omogočil potovanje v Pariz, kakor nam je par let pred svetovno vojno v Ljubljani sam povedal.

Velika dvorana Trgovskega doma je bila tedaj nabito polna.

Naj gre naša prisrčna hvaležnost slovenskim pesnikom in pisateljem z željo, da nas še kdaj obišejo.

RAZSTAVA RISB

V soboto, 28. maja, bodo ob 11.30 otvorili v prostorih nižje srednje in strokovne šole v Gorici, ul. Randaccio, razstavo risb, ki so jih izdelali dijaki omenjenih šol med šolskim letom.

Razstavo si lahko občinstvo ogleda vsak delavnik od 10. do 12. ure in bo odprta do 11. junija. Vstop je prost. Ljubitelji naše mladine so toplo vabljani, da si jo ogledajo.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Slovenski filmski kritik o Cannesu

Te dni se je vračal s festivala v Cannesu skozi Trst slovenski filmski kritik **Vitko Mušek**, pisec knjige *Kratka zgodovina filmske umetnosti*, ki je nedavno izšla pri založbi Zveze prijateljev mladine, in urednik obzornika *Film*. Ob tej priložnosti smo ga naprosili za razgovor in mu postavili nekaj vprašanj o letošnjem mednarodnem filmskem festivalu v Cannesu in o slovenski filmski proizvodnji.

Kakšen vtis odnašate z letošnjega festivala?

Letošnji festival je bil mnogo slabši od lanskega in marsikaterih prejšnjih. Prav gotovo je danes v filmskem svetu festival v Cannesu najbolj ugledna mednarodna prireditev in zaradi tega tudi zanimiv pregled položaja filmske ustvarjalnosti v svetu. Prav zaradi tega smo resno zaskrbljeni, kajti le malo filmov, ki so jih letos poslali v Cannes, je doseglo raven n. pr. zelo razgibanega lanskega festivala.

Soglašate z razsodiščem glede podelitve nagrad?

Le delno. Mislim namreč, da mednarodno razsodišče ni bilo sestavljeno tako, da bi bili v njem (posebno v razsodišču za celovečerne igrane filme) strokovnjaki, ki bi pravilno ocenili resnične filmske vrednote in jih nagradili. Zato tudi očitne napake v podeljevanju nagrad.

Komu bi vi prisodili glavno nagrado?

Edina nagrada, s katero soglašam, je Zlata palmova vejica, ki so jo podelili Fellinijevemu filmu *Sladkosti življenja*. Prepričan sem namreč, da je Fellinijevo delo umetnina, ki bo ostala zapisana v zgodovini filmske umetnosti kot klasična. Zelo pa dvomim, da je razsodišče vodilo pri podelitvi te nagrade Felliniju to spoznanje, temveč menim, da so bolj igrali odločilno vlogo različni vplivi, ki imajo le malo skupnega z ocenjevanjem pristnih filmskih vrednot.

Kateri film na festivalu vam je bil najbolj všeč?

Prav gotovo Fellinijev, četudi bi mu v obširnejši kritiki lahko očital nekatere hibe. Njim navkljub pa je Fellini ustvaril tako pretresljivo podobo ne samo sodobne družbe, temveč tudi človeka, da je nemogoče mimo njega, četudi sem videl na festivalu n. pr. odlični film švedskega mojstra Ingmara Bergmana *»Deviški vrelce«* ali zelo zanimivo filmsko prilagoditev Lawrenceovega romana *»Sinovi in ljubimci«*.

In kateri najmanj?

Bila jih je sorazmerno dolga vrsta, recimo romunski film *Brzovjavke*, brazilski *Ogroženo mesto*, norveški *Lov* itd.

Kaj vas je najprijetneje presenetilo in kaj najbolj neprijetno?

Najbolj prijetno presenečenje? Zelo težko je odgovoriti na prvi del vprašanja. Morebiti po dolgem času zopet dober, celo zelo dober angleški film *Sinovi in ljubimci* režiserja Cardiffa, kajti angleški film že vsaj deset let preživlja hudo krizo. Razveselila so me tudi pogumna in vsebinsko zelo zanimiva, filmsko pa prav gotovo zelo zrela iskanja mladih sovjetskih filmskih ustvarjalcev, posebno Čuhraja in Kalatozova. Mislim namreč na filma *Balada o vojaku* in *Neodposlano pismo*, ki so ga predvajali za časnikarje. Najbolj neprijetno presenečenje je vsebinska kriza filma v svetu. Videli smo vrsto filmov, ki n. pr. obravnavajo ljubezen. Toda le malo jih je bilo med njimi človeško toplih in čustveno iskrenih, večina je iskala senzacionalnost v najbolj patoloških podobah ljubezni. Hudo me je tudi razočaral Wylerjev film *Ben Hur*.

Posebej pa moram omeniti prijetno doživetje, ki nam ga je pripravil Jean Cocteau s svojim čudovitim filmom *Orfejeva oporoka*. Skoda, da filma niso prikazali na festivalskem sporedu. To je tako intimna pesnitev, de sem le malo podobnih bral v evropskem pesništvu.

Kako so se letos obnašale »zvezde« in »zvezdice« na festivalu?

Četudi verjetno prireditelji menijo, da festival v Cannesu vsako leto doživlja »krizo«, ker prihaja v Cannes zelo malo uglednih »zvezd«, imam vtis,

da je njihova odsotnost festivalu samo v korist. Festival se brez njihove navzočnosti izpreminja iz filmskega velesojma vedno bolj v resno in tehtno filmsko prireditev. Letos je bilo v Cannesu izredno malo filmskih »zvezd«. O »zvezdicah« pa sami veste, da skušajo čimbolje izrabiti prireditev, kakor je mednarodni filmski festival. Seveda se večinoma ljudje ne zmenijo za njihove večsini naravnost žalostne »domislice«.

V kakšnem vzdušju je potekal festival?

Predvsem nas je utrujala povprečnost filmov.

Se vam zdi, da festival v Cannesu veliko doprineše k tesnejšim stikom med filmskimi umetniki in podjetniki ter k mednarodnemu sodelovanju na tem področju, ali je vse skupaj le bolj posvetna prireditev za »snobe«?

Prav gotovo, da odigrava prav festival v Cannesu zelo važno vlogo v poglobljanju mednarodnega sodelovanja v filmski ustvarjalnosti, pa tudi v sodelovanju med filmskimi umetniki in podjetniki. Vsako leto je v Cannesu kongres mednarodne zveze filmskih avtorjev in prav letošnji je obravnaval in razčistil nekatere pereče probleme sodelovanja med filmskimi umetniki in filmskimi podjetniki. Ko sem bil leta 1954 prvič na festivalu v Cannesu (poslej sem bil na vseh festivalih tam), je bil festival prav gotovo predvsem mondena privlačnost. Danes bi vsak »snob« odšel iz Cannesu temeljito razočaran.

Kakšna je vaša splošna sodba o današnji filmski proizvodnji v svetu? In v čem napreduje? Ali zastaja?

Prepričan sem v napredek filmske umetnosti. Prinašajo ga mladi filmski umetniki. Mislim predvsem na sodobne italijanske, poljske, francoske, ameriške, sovjetske in švedske umetnike. Napredek vidim v pogumnem iskanju pristnega filmskega izraza, v pogumnem oblikovanju sodobnih tem, v nepopustljivem osvojanju filmske umetnosti izpod literarnih vplivov.

Špacapanova razstava

V majhni Gorici je še vedno ostalo dokaj kulturnih tradicij. Po prizadevanju posameznikov se skuša zbirati okrog njih kopica ljudi, ki še nekaj ceni kulturno udejstvovanje.

Tu imam v mislih Kulturni krožek Paternolljeve knjigarne v Gorici. Po zgledu raznih trgovin v Italiji se je ustanovil tudi goriški italijanski kulturni krožek, ki se od časa do časa zbere v ozadju knjigarne na pomensk in kritiko. Iz takšnih skladiščnih krožkov (oprostite besedi) večjih založništvev je našel pot v javnost marsikateri italijanski talent. Gibalo goriškega krožka je še vedno mali, a živahni ravnatelj državne knjižnice Guido Manzini.

Po njegovi pobudi je pred dnevi že omenjeni Kulturni krožek odprl razstavo nekaterih manj znanih del našega goriškega rojaka Lojzeta Špacapana, ki je umrl 18. februarja 1958 v Torinu.

S počastitvijo našega umetnika, ki je brž po prvi svetovni vojni sodeloval pri vseh slovenskih književnih revijah kot ilustrator, je italijanski krožek hotel poudariti skupni jezik umetnosti, ki veže tudi preko narodnostnih zajednic ljudi v višje enote.

Na lično tiskanih vabilih k otvoritvi razstave omenja Manzini umetnika Špacapana kot enega izmed redkih evropskih duhov v Italiji. Pravi, da je šele po umetnikovi smrti kritika pravično ocenila izredni pomen njegove osebnosti.

Na razstavi, ki bo odprta le nekaj dni, visi dvajset Špacapanovih del.

r. b.

Hlavaty spet razstavlja

V sredo zvečer je bila odprta v Občinski galeriji v Trstu razstava štirih slikarjev, med katerimi je tudi Robert Hlavaty. Drugi štirje so Augusto Abrami, Livio Franceschini in Vladimir Šircelj. Vsak razstavlja okrog deset del, Hlavaty same akvarele, Abrami oljnathe slike in risbe, Franceschini akvarele in »plastificirane« akvarele, Šircelj pa tempero.

Razstava bo odprta do 6. junija.

Kaj mislite o filmski proizvodnji malih narodov, kot smo Slovenci? Ali imamo možnosti, da se uveljavimo? In v čem so naše možnosti in naše težave?

Filmske proizvodnje malih narodov so zelo zanimive, četudi je v njih še zelo mnogo iskanja. Slovenci imamo vse možnosti, da se uveljavimo tudi v filmu, a pot k uveljavljenju je samo ena: v našem filmu mora čimbolj pristno zaživeti naš človek z vsemi svojimi značilnostmi, problemi in lastnostmi. Seveda so filmu potrebna sredstva in upajmo, da bomo prav letos storili glede njih krepak korak naprej.

Kaj mislite o dosedanji in današnji slovenski filmski proizvodnji? V čem so njene dobre in slabe strani?

Predvsem sem prepričan, da je doslej dobivala slovenska filmska proizvodnja v primerjavi n. pr. z gledališko dejavnostjo mnogo preskromna sredstva. Film se razvija samo, če je proizvodnja strnjena. Letos pa bodo posneli vsaj štiri celovečerne igrane filme in to je temeljit napredek.

Kaj bi si želeli glede nje? Boljših scenarijev? Boljših režiserjev ali boljših igralcev? Ali morda več novih idej?

Predvsem si ne želim samo jaz, temveč vsi, ki se kakorkoli udeležujemo v slovenskem filmu, boljših scenarijev. Scenariji so Ahilova peta našega filma (a ne samo našega...). Tudi našim režiserjem bi bilo potrebno načrtno šolanje, predvsem pa izpopolnjevanje v svetu pri uglednih, predvsem mlajših filmskih umetnikih. Tudi ideje bi bile slovenskemu filmu temeljito potrebne. Sicer pa so mi isto zatrjevali v Cannesu tudi filmski kritiki in umetniki iz najrazličnejših dežel.

Ce bi bil vi režiser, kakšen slovenski film bi najraje posneli?

Težko je odgovoriti, ker pač nimam nobene želje biti filmski režiser. A ker ste že zastavili vprašanje, naj povem, da bi se verjetno lotil »Ljubezni na odru« Prežihovega Voranca.

Kateri slovenski pisatelj se vam zdi po motivih najbolj »filmski«?

Mislim, da sta najbolj »filmska« Cankar in Prežihov Voranc. Skoda, da posebno Cankarjevih del ni še nihče poskušal prenesti v film.

Kako sprejema slovensko občinstvo italijanske filme?

Nekoč jih je precej hladno, posebno tiste, ki so pomembne filmske umetnine. Zanimivo pa je, da v zadnjem času ljudje vedno bolj cenijo italijanske filme. Antonionijev *Krik*, De Sicova *Streha* ali Fellinijeva *Cesta* so posebno navdušili naše občinstvo.

Ali menite, da so koprodukcije koristne?

Po vseh dosedanjih izkušnjah — ne!

Kaj menijo v Jugoslaviji po dosedanjih izkušnjah o koprodukciji z Italijani?

Edina izjema je bil De Santisov film *Cesta* je dolga leto dni — drugače pa velja tudi za te koprodukcije isto, kot sem rekel prej.

Kaj bo pokazal po vašem mnenju letošnji puljski festival? Bo zanimiv? Je pričakovati na njem kaj posebnega?

Mislim, da bo letošnji puljski festival zelo povprečen. Ce bo Veljko Bulajić dokončal film *Vojna*, ki ga snema po Zavattinijevem scenariju, bo prav gotovo privlačnost festivala.

Ali boste obiskali tudi beneški filmski festival?

Verjetno ne.

Se to: menite, da mora film realistično prikazovati življenje, ali da naj se fantazija svobodno uveljavlja v njem kot n. pr. v književnosti?

Domišljiji vsekakor ne kaže v filmu postavljati zaprek in meja. Sodobne smeri v filmski umetnosti potrjujejo to misel. Spomnite se samo na Resnaisov film *»Hirošima, ljubezen moja«*.

Pripravljate še kakšno filmsko publikacijo?

Konec leta bo pri Prešernovi družbi izšla »Knjiga o filmu«, v kateri bom skušal preprosto popeljati bralca v svet filmske umetnosti. Poleg tega pripravljam knjigo o westernu, ki se mi zdi zelo potrebna, ker je western pri gledalcih, posebno še mladih, najbolj priljubljena filmska zvrst.

Slovensko občinstvo rado sega po takih publikacijah in se zanima za probleme filma?

Zelo rado. Najbolj navdušeni bralci so mladi ljudje.

Čebelarji tožijo...

Zveza italijanskih čebelarjev je pred meseci vložila na vsa pristojna oblastva sponenico, v kateri je obrazložila težave čebelarjev in izgubo za narodno gospodarstvo, če bi čebelarstvo izginilo.

Čebelarji tožijo predvsem zaradi prenikne cene medu, katerega ni mogoče prodati več kot po 200 lir za kg, medtem ko znaša lastna proizvodna cena vsaj 300 lir. Nizke prodajne cene nastajajo zaradi prevelike konkurence inozemskega, predvsem argentinskega medu. Če se tržne razmere ne uredijo, pravijo čebelarji, da bodo morali opustiti rejo čebel.

Kakšno škodo bi v tem primeru imela skupnost? V sponenici je navedena samo škoda, ki bi jo pretrpelo sadjarstvo. Vrednost v Italiji pridelanega sadja cenijo na 250 milijard lir. Če bi čebele izginile, bi se ta pridelek skrčil za najmanj 20% ali za 50 milijard lir. Skupna škoda pa bi znašala mnogo več.

Čebelarji predlagajo naslednjo rešitev: ves pridelek medu znaša 50 do 60.000 stotov. Če bi država ta med pokupila po 300 lir in ga potem prodala po 200, bi iznašala izguba za državo — in s tem za skupnost — okoli 500 do 600 milijonov lir, ali komaj 1% tega, kar bi zgubili pri sadjarstvu, če bi ne bilo več čebelarstva. Na ta način podpirajo čebelarje v mnogih državah, med drugim v ZDA.

CENA MLEKA V SEV. ITALIJI

Za mesec april so posebne komisije, ki delujejo v okviru Zbornic za trgovino, industrijo in kmetijstvo, določile mleku naslednje cene (to velja za toplo mleko pri vratih hleva): Cremona 42.82 do 44.10; Milan 38.31 do 44.26; Pavia 37.77 do 40.57; Vicenza 38; Padova 38 do 40, Verona 40.24 do 41.44 lir za liter. To so cene mleka, ki gre v industrijske namene, se pravi predvsem za sirarstvo. Cene mleka za svežo potrošnjo se od prejšnjih mnogo ne razlikujejo, seveda franko hlev.

GOSPODARSTVO

Odpornost živalskega mrčesa

Človeštvo je bilo, je in bo vedno v boju proti živalskim zajedavcem, proti mrčesu, in to po vsem svetu. Ko so odkrili DDT, je človek dobil mogočno sredstvo proti živalskemu mrčesu in po velikih začetnih uspehih smo mislili, da je bitka proti zajedavcem dokončno dobljena. Po 10 ali 15 letih uporabe DDT in podobnih sredstev pa moramo žal ugotoviti, da prvotni pripravki ne učinkujejo več in da moramo uporabljati močnejša sredstva, če nočemo, da mrčes popolnoma ne zavlada.

Danes že imamo muhe in bolhe, ki jih DDT ne uniči več. Z leti so nastali novi rodovi muh in bolh, ki so odporni proti DDT. Proti njim moramo uporabljati nove vrste kemikalij, ki bodo toliko časa učinkovite, dokler se spet ne razvije nov rod, ki bo odporen ali imun pred učinkom tudi teh kemikalij.

Kar velja za muhe in bolhe, velja tudi za ostali živalski mrčes in celo za koloradskega hrošča ali krompirjevca. Zanimivo je, da proti koloradskemu hrošču na Goriškem učinkuje neko kemično sredstvo, ki v okolici Portogruara ni več učinkovito. Očitno je, da se je v okolici Portogruara razvil nov rod koloradskega hrošča, kateri se pa še ni razširil po Goriškem.

Kako je mogoče, da je danes toliko živalskega mrčesa, ko imamo toliko uničevalnih in zaščitnih sredstev? Mnogi strokovnjaki rastlinskozdravstvene vede na to vprašanje takole odgovarjajo: življenjsko ravnovesje v naravi je zrušeno, in sicer zaradi modernega kmetijskega razvoja, ki zahteva velike množine umetnih gnojil in vedno bolj teži k sadjarstvu in vrtnarstvu. S kemikalijami nadalje ne uničujemo samo škodljivcev, ampak tudi vse najezdničke, ki so smrtni sovražniki škodljivcev in zato človekovi zavezniki. (Vsaka vrsta ži-

valskih škodljivcev ima po eno ali več sort najezdnicov in najbolj znana je osica, ki zaleže jajčke v gosenico na kapusu ali na repi: iz jajčka se razvije ličinka, ki gosenico od znotraj razje in jo s tem uniči). Poleg tega pravijo, da je po zadnji vojni tudi vreme bolj ugodno za razmnoževanje živalskega mrčesa, kot je bilo prej.

Dejstvo je, da imamo danes na stotine in na tisoče raznih kemikalij za uničevanje živalskega mrčesa, a da postaja ta mrčes vedno odpornejši, posebno pri rastlinah. Lahko rečemo, da je živalski mrčes prešel v napad, kar velja zlasti za kaparje, med katerimi prednjačita kapar S. Josè in rdeči pajek, ki ni pajek!

Da ne bodo češnje črvive

Vse poznejše sorte naših češenj postanejo črvive, če jih pred tem ne obvarujemo. Obvarujemo jih lahko s sredstvom Rogor, katerega 100 gramov ali 1 deciliter (desetinko litra) premešamo s 100 litri vode. S tem sredstvom moramo poškropiti češnje, ko opazimo, da začnejo prve spremenjati barvo iz zelene v bolj svetlo. Poškropiti moramo vse drevo, ker bo zaščiten samo tisti plod, ki ga bo škropilo zadelo. Rogor je sicer hud strup, a deluje samo na zarodek češnjeve muhe, katerega umori. Strup se potem izgubi in plodovi so popolnoma zdravi ter jih lahko brez skrbi uživamo ali prodamo. Škropiti pa ne smemo prepozno: to delo opravimo vsaj 14 dni, preden češnje dozori. Škropimo z navadnimi nahrbtnimi ali motornimi škropilnicami. Oškropljen mora biti tudi vrh češnjevega drevesa.

Kdaj moramo škropiti proti peronospori?

Sedaj je dovolj toplo in zato vsak večji dež — tudi izredno močna rosa — pospeši razvoj peronospore. Ta sicer takoj okuži liste, a oljnate pege na zgornji strani listov se pojavijo komaj po nekoliko dneh. Zato moramo škropiti, preden se te oljnate pege pojavijo. Kdaj bomo poškropili, nam kaže naslednji koledarček:

Če dežuje	se bodo pokazale oljnate pege
maja	junija
23	2 — 4
24	3 — 5
25	4 — 6
26	4 — 6
27	5 — 7
28	5 — 8
29	6 — 9
30	7 — 10
31	8 — 11

Primer: Če je deževalo na vnebohod, to je 26. maja, lahko pričakujemo, da se oljnate pege pojavijo med 4. in 6. junijem. V tem primeru moramo škropiti 2. in 3. junija.

ŽENA IN DOM

Drobni nasveti

- Gumijaste predmete moramo od časa do časa oprati v milnici in nato rahlo premazati z oljem in vazelinom.
- Gumbe dobro prišijete, če podrgnete sukanec, s katerim šivate, z voskom.
- Neprijeten duh prismojenega mleka odstranite iz posode, če jo položite v drugo z mrzlo vodo in pustite, da se mleko shladi.
- Lakaste predmete, kot čevlje, torbice, pasove, otrite s svežim mlekom in potem še z mehko krpo, pa bodo kot novi.
- Bled rumenjaki dobi lepo rumeno barvo, če ga dobro zmešamo z nekaj zrn soli.
- Rumenjaki ohranimo nekaj dni, ako ga zalijemo z mrzlo vodo.
- Pomaranče in limone se dalj časa držijo, če jih vložimo v droben in suh pesek.
- Politirano pohištvo se bo spet lepo svetilo, če ga zdrgnemo s platneno krpo, na katero kanemo nekaj kapljic vinskega špirta in mandeljevega olja.
- Če želite, da si vam lasje opomorejo, jih perite z mešanico rumenjaka in žlico ruma. Lasje bodo dobili lesk, razen tega bodo mehkejši in čvrstejši. Šampon in milo pri takem pranju nista potrebna.

- Zlice, ki so potemnele zaradi jajc, zdrgnemo s krpicco, namočeno v slano vodo.
- V mast, ki vam je ostala od cvrtja, zmešajte nekoliko hladne vode. Drobstinice in druga umazanja se bo potopila na dno, mast boste pa lahko odstranili in jo porabili drugič.
- Če ste pozabili soliti, dodajte samo v vroči vodi raztopljeno sol.
- Vinski madeži bodo kmalu izginili, če jih bomo takoj namazali s hladno svinjsko mastjo.
- Kadar čistite obleko z bencinom, ostanejo pogosto okrog očiščenega mesta sledovi. Odstranimo jih z mešanico kuhinjske soli in bencina. Umazani rob zdrgnemo in ko se blago posuši, ga izščetkamo.
- Zatohlost iz prostorov preženemo, če krepko umijemo pod z vodo in lizolom. Na pol litra vode zadostuje ena žlica lizola.
- Segreta mast ne škropi, če jo malo posolimo.
- Marmor najlepše očistimo z boraksom ali s krpo, namočeno v zmesi kisa in soli. Nato ga dobro splaknemo in po potrebi namažemo s tanko plastjo voska.
- Glavnike očistimo tako, da jih najprej potopimo v blago raztopino tekočega salmiaka in šele nato zdrgnemo s ščetko.
- Če potresemo mesto, kjer nas je pičil komar, s soljo, bodo bolečine kmalu prenehale.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

KAKO SO RAVNALI Z NJIM V ITALIJI

Ob razpadu protislovanske monarhije se je župnik Kirac globoko oddahnil, misleč, da je končno postal svoboden človek in da je sled, njič kraj njegovemu trpljenju. Toda mož se je motil. Ni upošteval, da so ga istrski narodni nasprotniki ovadili kot protidržavnega

89. Dr. E. BESEDNJAK

revolucionarja tudi pri Italijanih. Komaj so ti prišli v naše kraje, so stegnili po njem roko in ga **oni internirali**.

»Dne 14. 3. 1919«, piše Šček, »so ga aretirali orožniki in ga osem dni stražili v nekem privatnem stanovanju, 23. marca pa odpeljali v bližino Rima in nato v Golfo Aranci na Sardiniji, kjer je ostal zaprt do 24. 9. 1919. Zatem so ga zaprli do 6. 2. 1920 v Perugia, od koder so ga prepeljali v Trst«.

»Tu mu je generalni civilni komisar dovolil, da se vrne v Medulin, lastno župnijo in rojstno mesto. Ko je prišel v Pulj, da odondod odide domov, mu je pa policijski komisar prepovedal iti v Medulin in ga dal zastražiti v zasebnem stanovanju, dokler se o stvari ne izjavi puljski admiral Cusani. Kirac je s komisarjevimi dovoljenjem šel k admiralu v audienco na brod Miramar.

Admiral je izjavil: »Vam je znano, da sem vse civilne zadeve izročil že lani civilnemu komisarju; zato Vam ne morem niti pomagati niti Vas priporočiti!«

UKAZ ADMIRALITETE

»Po treh dneh je bil Kirac pozvan pred orožniškega stotnika, ki mu je prečital odlok civilnega komisarja, da mora »po nalogu admiralitete« takoj zapustiti Pulj«. Orožnik mu je izročil potno listino za poreški okraj. Že s prvim vlakom je moral odpotovati. Ko je prišel v Poreč, mu pa je ondotni civilni komisar prepovedal bivati v poreškem okraju.

»Tako je visel med nebom in zemljo: generalni civilni komisar v Trstu mu je dovo-

lil bivati v Pulju, puljski komisar ga pošlje k admiralu, ki izjavi, da nima nad njim oblasti, obenem izda preko orožnikov nalog, naj ga iztirajo iz Pulja, in zapove, da mora bivati v poreškem okraju. V Poreču pa mu civilni komisar prepove bivanje v okraju«.

Da si po tolikem trpljenju izposluje vsaj pravico, da sme živeti na rojstni zemlji, se je Kirac nameril v Trst in zahteval, naj izpolne dano besedo. Naposled so to storili in mu preskrbeli dovoljenje za bivanje v Porečini. Pri tem ne smemo pozabiti, da je bil Luka Kirac povrhu brez plače in dohodkov in je zato živel v veliki bedi.

Kako je vse to nanj vplivalo za časa volilnega boja spomladi l. 1921, si lahko mislimo. Če kdo zasluži, da se ga narod spominja ter mu v rojstnem kraju Medulinu postavi spomenik, ki gre narodnemu mučeniku, je to prav gotovo pokojni župnik Luka Kirac.

ČREDA BREZ PASTIRJA

V članku opisuje Šček tudi, kar je doživel Božo Milanović, in pravi, da mora »16 duhovnikov dan in noč bivati v gozdovih«. Za naše prednike, nadaljuje, so bili turški časi strah in groza, a današnji časi so še hujši. »Zakaj naši predniki so imel nekaj, česar mi nimamo: oboroženi so bili in so se smeli braniti; obrambo jim je oblastvo dovoljevalo. Nas so pa oblastva razorožila, razbojnikom so dala orožje v roke in jih podpirajo«.

»Pa še ena bistvena razlika med nami in predniki. Mi ne vidimo nobenega izhoda iz tega položaja, od nikoder ni pomoči, naši predniki pa so imeli uprte oči v — Rim«, kjer se je poglavar krščanstva zanje zanimal in jih v stiski pred vsem svetom podpiral. Šček navaja pismo papeža Siksta IV. z dne 26. 6. 1475, naslovljeno na vse vladarje, s katerim jih poziva, naj priskočijo od Turkov preganjanim Slovencem na pomoč.

»Danes mi te tolažbe nimamo. Mi se ne čudimo razbojnikom, ki izvršujejo grozodej-

stva, ker poznamo njih namen: naš narod naj zgine z istrske zemlje. Mi se čudimo le cerkvenemu oblastvu, ki za nas nič ne stori ali pa vsaj ne toliko, da bi njegova pomoč kaj izdala. Smo pač slovanska para, uboga raja, ki mora izpiti kelih trpljenja do zadnje kaplje.«

»Oh, kaj bi bilo, ko bi moral le eden laški duhovnik v Dalmaciji, v Splitu, pretrpeti toliko zlo! Vatikan bi bil razburjen in ves svet bi bil alarmiran. Ko naš narod trpi neštete in nezaslišane muke, kdo se za nas zavzema? Kje je škof, kje Sikst IV.? Naše ljudstvo ima nadpastirja, a ga ne vidi in ga ne čuje.«

»Kako naj ne gine vera v avtoriteto? Kako naj spoštuje ljudstvo tako avtoriteto? Kje je čreda in pastir? Čreda je tu, a razkrojljena, ker jo je pastir zapustil, in čreda se od njega oddaljuje...«

SLOVENSKE PRIDIGE PREPOVEDANE

Kako utemeljene so bile Ščekove tožbe, da višja cerkvena oblastva puščajo preganjane slovenske vernike na cedilu, se najbolje razodeva v tem, da jih spomladi 1921. nele niso vzela z ničimer v obrambo pred fašističnimi nasilniki, temveč da je tržaška škofija povrhu tega še mirno trpela istočasno **prepoved slovenskih pridig** v cerkvi Sv. Antona Novega v središču mesta.

Katoliško glasilo Vita Nuova je že tedaj pokazalo svojo nekrščansko mržnjo do našega ljudstva. Namesto da bi vzela v zaščito zapostavljene slovenske sobrate, je krivično prepoved slovenskih pridig kar javno **opravičevala**, češ da je policija izjavila, kako ne more jamčiti za red v rečeni cerkvi, ako bi se v njej nadaljevale slovenske pridige.

Nekatoliški list Nazione je odgovoril Viti Nuovi, da je njeno pisanje lažljivo, ker je kvestura vendar ukrenila vse potrebno za ohranitev reda in miru v cerkvi. Pridige so se odpovedale zaradi tega, ker je meščanstvo samo bile ozlovoljeno. Saj je dovolj cerkva v **predmestjih**, kjer je toliko slovenskega življa, da so slovenske pridige upravičene.

(Nadaljevanje)

Najhujše so bile nočne izmene. Kot že rečeno, smo delali v dveh izmenah, dnevni in nočni. Vsaka je štela kakih 200-250 ljudi. Ponoči so se izpremenili tisti rovi v pravi pekel, kot bi si ga mogel predstavljati le kak pesnik v fantastični viziji. V rumenkasti megli, ki se je vlekla po rovih, in v katerih so mežikale redke luči, so grmeli avtomatični svedri. In v megli so se premikale do kosti shujšane postave v razcapanih in zamazanih taboriščnih »zebrah« ter vihte le lopate ali globoko sklonjene porivale visoko naložene vozičke do motorne lokomotive, da jih je potegnila iz jame in odpeljala na obrežje jezera ter jih tam izpraznila. Zdaj pa zdaj se je oglasilo v megli kričanje, kletve in zaslizali so se udarci ter kriki bolečine. Potem je spet vse utihnilo in grmeli so le še svedri. Malo pred polnočjo so se oglasili žvižgi in razcapane postave internirancev so se naglo umikale proti sredini rova, da jih ne zajame eksplozija. Ko so eksplozije utihle, je kapo odprl zabojo, ki smo ga prinesli s seboj, in razdelil glavni dnevni obrok — kos črnega kruha, ki je tehtal 150-200 gramov, in košček margarine ali mortadele. Pohlepno smo segli po tisti hrani, od katere je bilo odvisno življenje, in nismo se mogli premagati, da bi ne vrgli pogleda na krušne obroke svojih sosedov, če so imeli morda več sreče in dobili kak širši kos. Vsak grižljaj je bil neskončno dragocen. Ko je kapo z navidez brezbriznimi gibi, ki pa so tudi njemu pomenili pravi obred, rezal kruh, so vse oči visele na njegovih rokah in vsak je skrbno preučeval, kateri kos je večji, ter se skušal postaviti v tak vrstni red, da bi odpadel nanj. Seveda je zaradi tega nastalo prerivanje. Kadar je bil na vrsti kak izredno ozek kos, se je vsakdo obotavljal, da bi ga vzel, in skušal poriniti naprej koga drugega. Tako obotavljanje

Tekma z smrtjo 13.

E. Z.

je seveda razdražilo kapota, da je kar pograbil tega ali onega in mu vsilil nezaželeni kos.

Ker v tistem dimu ni bilo mogoče jesti, saj je popolnoma spremenil okus kruhu, smo se umaknili v sosednji rov, ki ga začasno niso podaljševali in je služil za nekako skladišče. Zato je bil tudi manj razsvetljen. Tam pa so se dogajali prizori, ki so bili vredni pekla.

Plemenitejša čustva v nas so vedno bolj izpodrivali goli nagoni in nad vsemi je prevladoval nagon samoohrane. Ta nas je tudi silil, da smo se združili v narodnostne skupine. Čeprav smo bili vsi v istem položaju in nam je bil morda po mišljenju in značaju bližji kak interniranec druge narodnosti, smo se vendar dosledno družili med seboj v jami in v taborišču sploh samo interniranci iste narodnosti. Ta plemenski nagon je prevladal nad vsemi drugimi oziri. Najštevilnejši skupini med nami pa sta bili ruska in italijanska. Nekaj tednov za nami so namreč pripeljali v taborišče nekaj sto Italijanov, ki so jih bili v zadnjih mesecih leta 1944 pobrali po severnoitalijanskih mestih. Ti ljudje pa niso mogli vzdržati tistih naporov in ravnanja ter so zelo hitro propadali, da so že čez nekaj tednov izgledali slabši kot tisti izmed nas, ki so nas že dolgo vlačili po taboriščih. Hitro so izgubljali moralo in z njo telesno odpornost. Ker niso znali jezika, si niso mogli z ničemer pomagati.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Jugoslavija - Portugalska 5-1

V nedeljo je bila v Beogradu izredno lepa nogometna tekma, ki je omogočila jugoslovanski enajstorici, da se je uvrstila v polfinalno tekmovanje za pokal evropskih prvakov.

Ze v začetku so Jugoslavlani pokazali precejšnjo premoč in Sekularac je dosegel prvi gol; vendar Portugalci niso ostali nedelavni. To se je izkazalo zlasti v 30. minuti prvega polčasa, ko je Cavein z glavo vrgel žogo v mrežo in s tem izenačil. Domači igralci so imeli nato precej prilik, da bi prešli v vodstvo, vendar se jim je to posrečilo šele minuto pred koncem prvega polčasa in zopet je bila to za sluga Čebinaca.

Prisotne gledalce je zlasti navdušil drugi polčas, ko je na igrišču gospodovalo domače moštvo in zabilo kar tri gole (dva po zaslugi Kostića, ostalega pa je dosegel Galić). Najboljši igralec je bil Kostić.

Enajstorici sta nastopili v naslednji postavi: **Jugoslavija:** Soškić; Durković, Jusufi; Zanetić, Nikolić, Perušić; Z. Čebinac, Knez, Galić, Sekularac in Kostić. — **Portugalska:** Acursio; Virgilio, Mario; Mendes, Germano, Julio; Ernani, Santana, Matateu, Coluna in Cavein.

DVE MEDNARODNI NOGOMETNI TEKMI

V Budimpešti je Madžarsko moštvo premagalo angleško z izidom 2:0. Gole je zabil Albert in drugem polčasu. V Bukarešti je Romunija porazila Češkoslovaško z 2:0. Tekma je veljala za pokal evropskih prvakov.

PREGLED LETOSNJE SVETOVNE ATETIKE

Vstop v letošnjo olimpijsko sezono je bil zelo buren tako v ZDA kot v Evropi in Južni Ameriki. Ze sam spisek novih svetovnih viškov ni kratak. Norton (ZDA) je z 9'3 in 20'6 izenačil svetovne rekorde na 100 y in na 200 m, Potgieter je s časom 49'3 postal novi zmagovalc na 440 y - ovire. Thomas je skočil v višino nič manj kot 2,171 m, Nieder pa je zalučal železno kroglo 19,99 m daleč. Omeniti moramo še izenačenje ženskega viška na 80 m ovire (Thrower — 10'6) in v metu kopja (Ozolina — 57,92 m). Precejšen uspeh je dosegel evropski prvak v metu kladiva Rudenkov, ki je s prvim letošnjim nastopom izenačil svoj višek (67,92 m). Skakalci ob palici so letos izredni; že zdaj imamo več

Narodni svet je takoj izdal poziv, naj vsi rojaki ostanejo doma. Zasedel je vsa javna oblastva. Za glasilo je imel »Goriško Stražo«, sedež pa na nekdanjem glavarstvu, kjer je vihrala slovenska zastava.

Ta Narodni svet je prevzel celotno javno upravo slovenskega dela bivše goriško-gradišanske dežele z mestom Gorica. Na Rojicah je dr. Podgornik zaprisegel 1800 mož 17. pešpolka, ki se je v popolnem redu in vojni opremi umikal do Gorice in se postavil na razpolago začasni slovenski vladi.

Dne 1. novembra 1918 je za Goriško zgodovinski dan. Oblast avstro-ogrske monarhije, ki je trajala nad to zemljo 400 let, je prenehala. Za italijanski del se je ustanovil poseben odbor pod vodstvom odvetnika Pinausiga. Oba odbora, slovenski in italijanski, sta prve dni sporazumno delovala.

Iz daljave je še vedno strašil meščane grom topov in nebo je bilo razžarjeno od nešteti požarov in eksplozij. Gorica je bila podobna velikemu vojaškemu taborišču. Vojaki vseh narodnosti so taborili kar po trgih in ulicah in si kuhali menažo. Za srečo je vkorakal v Gorico še 2. strelski polk, po večini Slovenci, ki so začeli opravljati varnostno službo.

Medtem so se že bližale italijanske čete. Dne 6. novembra so se pripeljali z avto-

kot ducat izidov z več kot 4,50 m višine. Desetina metalcev krogle je že preseгла 18 m in prav toliko skakalcev v višino je preskočilo 2,05 m visoko postavljeno letvico. Balasova je skočila nič manj kot 1,80 m visoko.

ODLOČNA ZMAGA REAL MADRIDA V GLASGOWU

Spanski nogometni klub Real Madrid je že petič zaporedoma osvojil pokal evropskih prvakov, to je tekmovanje, ki se ga je udeležilo kar 25 državnih prvakov. Dne 18. maja so v finalni tekmi v Glasgowu odločno premagali (7:3) nemško enajstorico Eintracht (Frankfurt). Ta zanimiva tekma ni zanimala samo Spancev in Nemcev, temveč vse evropske ljubitelje nogometa. Odločna zmaga Di Stefanove in Puskasove ekipe je potrdila, da to moštvo nima tekmeča v Evropi. Zaman so skušali Nemci letos doseči, kar ni uspelo niti Reimsu dvakrat (1956 in 1959), Fiorentini (1957) in Milanu (1958), to je, se učinkovito upirati premoči Real Madrida.

NEMEC HAGEN ZMAGOVALEC DIRKE PRAGA — VARSAVA — BERLIN

Etapna dirka za nepoklicne kolesarje Praga — Varšava — Berlin, ki je bila dolga 2297 km, se je zaključila z zmago Nemca Ericha Hagen (Vzh. Nemčija). Nemci so letos prvi dospeli na cilj kar v 10 etapah (vseh je bilo 13). Končna lestvica: 1. Hagen (Vzh. Nemčija), 2. Claes (Belgija) in 3. Vunderberghen (Belgija).

COUTINHO DRUGI PELE'

Pelé ima že naslednika: ta je 17-letni Antonio Coutinho, črnski otrok brazilskega nogometnega moštva Santos. Najprej je čistil čevlje, pred dvema letoma pa je hotel poizkusiti srečo na dvorišču stavbe, kjer ima klub Santos svoje prostore in kjer od časa do časa opravljajo novinci sprejemne izpite. Pravijo, da se na tem dvorišču zvrsti vsako leto nad 300 mladih igralcev, toda malo je izvoljenih. Vešče oko vaditelja Alonija je kaj hitro spoznalo odlike mladega črnega dečka, ki je brezhibno obvladal žogo in nekaj mesecev po tem izpitu je komaj 15-letni Antonio že igral v prvem moštvi z mladim Pelejem. Komaj se je nekoliko vživel v ekipi, že je Coutinho pokazal enake odlike kot Pelé; nekateri trdijo, da ga je prekosil. Lani je Antonio dopolnil 16 let in kot najmlajši nogometaš sodeloval v bra-

zilski reprezentanci na Vseameriških igrah. Casnikarji trde, da je igralec brez napake in strahu, toda Antonio je skromen in pravi, da se bo moral še učiti, če bo hotel postati popoln igralec.

Zakaj »Antigona«?

(Nadaljevanje s 4. strani)

se nam je tako priljubilo to delo, da ga ne bi zamenjali za še tako blestečo komedijo. Antigona, ki jo bomo igrali, je namreč Anouilhova, čudovita, sodobno pisana tragedija s popolnoma zgodovinskim Antigoninim ozadjem in vsebino. Vse tisto, kar je morda pri Sofokleju težkega, posebno zbor, kar je preveč monotonega, vse to je v tem delu globoko in psihološko lepo prelito v dejanje.

In kdo je dramo prevedel?

V izredno lep jezik jo je preličil pesnik Bogomir Fatur. Bil je tako ljubezniv, da nam je odstopil edini izvod, ki ga je imel. Mislim, da bomo tako to delo mi igrali prvič v slovenščini.

In kako boste igrali?

To vam težko rečemo. Povemo lahko samo to, da je izredno težko, da vadimo ure in ure, zdaj, ko smo zaključili spraševanje, bomo pa vadili sploh cele dneve in bomo skušali pač zaigrati tako, kakor moremo. Seveda, mi nismo poklicni igralci, odra nismo vajeni. Menda bomo vsi zdaj prvič na odru. Delamo pa z veseljem in bomo skušali prepričati naše občinstvo.

Kako to, da ni kaj starejših? Vidim, da ste res nekam mladi!

Maturantje ne morejo igrati, da ne bi izgubljali časa z vajami in učenjem vlog. Zanje je najvažnejša matura. Potem pa smo morali priti na vrsto pač mlajši.

In že so začeli vaditi. V drugem kotu delajo sami dijaki sceno, čeprav brez izkušenj, vendar merijo in sprašujejo, da bi vse ustrezalo zahtevam. Naj povemo še, da je prof. Pavle Merku nalašč za to priliko skomponiral glasbene vložke. Zdelo se nam je lepo, da se vsa višja realna gimnazija slovesno in skrbno pripravlja za ta nastop.

Mladim dijakom, ki pod vodstvom prof. Peterlina študirajo predstavo, s prof. Černigojem pripravljajo sceno in še vse drugo, želimo obilo uspeha. Slovensko javnost pa toplo vabimo, naj to vero in pogum mladine podpre in poplača s tem, da bo ta dan avditorij premajhen za vse. Naj bi bil to praznik vse slovenske šole.

132

RADO BEDNARIK

V SONCU in senci

(Usoda Habsburženov)

mobili po Korzu od južne postaje sem prvi italijanski častniki. Ustavili so se najprej pri kavarni Garibaldi. Nato so odšli pred sedež začasne italijanske vlade v ulici Mameli, kjer sta jih sprejela dr. Pettarin in dr. Pinausig. Italijanski oddelek so pozdravili tudi slovenski vojaki z zastavonošo na konju. Na gradu in na javnih poslopih so družno vihrale italijanske in slovenske zastave.

To bratstvo je trajalo le dva dni, čeprav je general Fontana Pradosa zagotovil dr. Podgorniku, da sta oba Narodna sveta enakovredna. Dne 8. novembra so morale vse slovenske čete oddati orožje. Še enkrat so se zbrale na Travniku, kjer jih je nagovoril načelnik Narodnega sveta in se jim zahvalil, da so vzdrževale en teden red v mestu, dokler niso prišle zavezniške čete. Dekleta so fante obsula s cvetjem. Ves trg je zapel himno Hej Slovani, nakar je polk odkorakal proti Vipavski in domov. Gori-

ca je odživila teden dni, ko je oblast prešla iz roke v roko. Iste dni so italijanske čete zasedle deželo do Postojne.

(Dalje)

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

V nedeljo, 29. maja, ob 17. uri na Kontovelu
ERICH GODAL - CHRISTIANE GRAUTOFF

NIMFA IZ CENTRALNEGA PARKA

V sredo, 1. junija, ob 20.30 na Opčinah
ponovitev

V. JAVNE PRODUKCIJE BALETNE ŠOLE

V četrtek, 2. junija, ob 15.30 v prosvetni dvorani
»A. Sirk« v Sv. Križu

NIMFA IZ CENTRALNEGA PARKA

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

2

Za
našen
a
j
m
l
a
i
š
eP
o
t
vn
e
z
n
a
n
oSamuel
ScowillMiki
Muster

10. Ko sta si po večerji župan in profesor prižgala cigareti, se je župan vprašujoče zazrl v prijatelja. Dobro je vedel, da bi mu rad nekaj zaupal in da ni prišel v oddaljeni San Paul v na obisk. Res je profesor kmalu začel: »Lani si mi pisal o dveh fantih, tabornikih, ki sta te premagala v nekakšni stavi. Menda se odlično znajdeti v divjini.«

11. Župan je pokimal, profesor pa je nadaljeval: »Na ekspedicijo se odpravljam. Rad bi raziskal ostanke stare inkovske kulture. Dobil sem nenavaden, zanimiv dokument. Toda v muzeju mi ne verjamejo in so bili skopi z denarjem. Obrnil sem se na živalski vrt s ponudbo, da jim prinesem eno najbolj redkih kač, pa so me še oni finančno podprli. A ne dovolj.«

12. »Toda naše mesto nima denarja...« je v zadregi začel župan. »Ne razumeš me!« je hitel profesor. »Imam premalo denarja, da bi najel izkušene nosače in stezosledce. Pa sem se spomnil na tvoja mlada prijatelja. Mogoče bi hotela z menoj. Dobra šola bi bila zanju in upam, da bi se srečno vrnili.« »Se nocoj ti predstavim Petra in Jima!« je obljubil župan.

13. V prijetni, z lovskimi trofejami bogato okrašeni sobici sanpaulskega lovca, ki ga je vse mesto poznalo pod imenom »stric Tom«, je bilo zares veselo. Stric Tom, ki je gostil svoje mlade prijatelje tabornike, Petra, Jima in Peggy, se je razživel, kakor že dolgo ne. »Vse poletje se bomo potepali po gozdovih in še dekle bomo vzeli s seboj!« je razlagal.

14. Tedaj je zazvonil telefon. Stric Tom je dvignil slušalko in pošepetal svojim gostom: »Župan kliče!« Ko je nekaj časa poslušal, je zagodrnjal v slušalko: »Čisto nič ne razumem. Najbolje bo, da pridemo vsi trije k vam. Na svidenje!« — »K županu moramo.« je potem razložil. »Sam ne vem, kaj hoče. O nekem profesorju, Južni Ameriki in kačah govori.«

15. »No, pa pojdemo pozdravit župana in pogledat profesorja,« je menil Peter. »Tako bomo izvedeli tudi vse o kačah in Južni Ameriki.« — »Jaz grem tudi z vami!« je odločila Peggy. Jim, ki je bil vedno kratkih besed, pa je samo prikimal. Peter se mu je nasmehnil: »Mogoče pa je ta profesor Andreas Grey, ki sva ga videla na vlaku.«

16. Ko je Howard Thacker predstavil svojemu učenemu prijatelju mlade obiskovalce in strica Toma, so vsi posedli okrog velike mize v županovi delovni sobi. Ko jim je profesor Grey razložil svoj namen in cilj odprave, je vzel iz aktovke bakren tulec, potegnil iz njega porumenel pergament in ga razgrnil po mizi. »Ta stari rokopis nas bo vodil.«

17. Polovica pergamenta je bila popisana z besedami v neznanem jeziku, druga polovica pa je bila prazna. »To je star dokument iz Pizzarovih časov,« je razlagal profesor. »Najel sem ga lansko leto pri izkopavanjih v Peruju. Ga zna kdo od vas prebrati?« Peter in Jim sta pogledala obledele črke in zmajala z glavo. Stric Tom pa je vzel papir v roke.

18. Nekaj časa ga je obračal sem in tja in se držal tako učeno, da se je začela Peggy skrivaj hihitati. Potem pa se je odkašljala in začel zlogovati, obenem pa je besedilo tudi prevajal: »Jaz, Alvarado, Pizzarov častnik, pošiljam tu list svoji ženi Oriani. Napisan je tako, kakor me je bila naučila, in je moje edino premoženje. Njej ga zapuščam.«